

Forfatter: Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 6

Titel:

Citation: "Fortegnelsen over Trykkefrihedens Skrifter III, stk. 6", i *Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i AA]*, Gyldendal, 1773, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-4_003-shoot-workid4_003_006.pdf (tilgået 13. maj 2021)

Anvendt udgave: Luxdorphs samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Fortegnelsen bind 3, Fortegnelse paa alle de Skrifter som siden Trykfriheden ere udkomne, stk. 1-27, anm. nr. 1-272, dækkende 14.09.72-14.09.73 [stk. 2-27 ikke averteret i AA]

Ophavsret Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen.](#)

[↶](#)

81

Kritisk Fortegnelse

over alle udkomne

Skrifter,

siden

[✕](#) Trykfriheden.

[✕](#) Tredie Aargang, 6. Stykke.

[✕](#) No. 22.

[✕](#) α και ω

[✕](#) Μονοτεσσαρον τῶν ευαγγέλιων. Det er, Jesu Christi fire, i et sammendragne, Evangelisters fuldstændige Evan geliske Harmonie, hvorved tydelig vises enhver Evangelisk Historie i sin Orden, saa og et hvert Ord hos hvilken Evangelist det staaer: Alt i 12 Afdeelingen og 260 Stykker og mindre Deelee, med til strækkelige Paralleler og Summarier forsynet: og ved Siden udførlig Beretning,

[✕](#) 3die Aargang.

2

[✕](#) 82

[✕](#) ning om Tiiden og Stedet, naar og hvor en Ting er skeet, og hvor ofte Christus har været paa hvert Sted. Siden er tilføyet i.) Korte Anmærkninger over adskillige Steder Hos Evangelisterne. 2.) Chronologia Ghristi in terra, eller Beregning over den Tiid, Christus var her paa Jorden. 3.) Adskillige smaa Annatationer at anføre i Columna periodi Julianæ, som passe sig til de Sprog lige over for. 4.) Itinerarium Christi, eller Beretning om de Steder i sin Orden, Hvor Christus har været. 5.) Udførlig Register over den Evangeliske Harmonies 12 Afdeelingen, deres 260 Stykker og disses mindre Deelee, Sammenskrevet af P.G. Beyer. Sorøe 1772. Trykt hos Jonas Lindgrens Enke, og selges hos Rothe og Pelt paa Børsen for 1 Rdlr. 2 Mk. Stor 2 Alphb. 20 Ark i 4to.

[✕](#) En skrækkelig lang Titel, snart sort, snart høyrød, snart græsk, snart dansk, snart latinsk. En forunderlig Skygge-Blanding efter det forrige Aarhundredes forstemte Smag. Naar han længe nok har prøvet vor Taalmodighed med Tit

3

[✕](#) 83 telbladet, fører han os hen i nye forældede Egne, giver os en nye Prøve paa hans Gaver i at for- klare prophetiske Syne. Ezechiel 1.v. 5, 10, 15 18. anføres med korte Forklaringer for at sæt- te den grædske Titel: μονοτεσσαρον τῶν ευαγγέ- λιοτων. i fuldt Lys og Klarhed. Ved de 4 Dyr forstaaer han de 4 Evangelister: ved det Hiul v. 15, der var vendt imod fire Hiørner, skal fortages Evangelisternes Lærdom, der løb saa hastig som et Hiul, og er kommen til alle Verdens Parter, v. 16. De fire vare efter en Lignelse skal udtrykke Evangelisternes med hverandre overeenstemmende Harmonie, og de Ord:

[✕](#) Deres Skikkelse og deres Arbeide var saasom der havde været Hiul midt i

[✕](#) Hiul: skal betyde deres Lærdom kan harmonere med hverandre, og være som et Evangelium, og det 18 v. Deres Felle vare fulde af Øyne trindt omkring paa de fire Hiul,

[✕](#) forklarer han: De vare fire i et. Michaelis i hans Anmærkninger og Fortale til Ezechiel, og Pritius i hans Indledning til det nye Testamentes Læsning maa sige god for denne Udtydning. Efterat han har aflagt Regnskab for Ti-

4

84 lelen, giver Hr, Beyer os en Fortale, som opdager hans Hensigt, Tænkemaade og Smag. Han begynder med et kort latinsk Ønske, hvilket han tillige med Anmærkningerne nok har tiltænkt de Lærde, iblant sine Læsere. De Mangler, der har været i de forhen skrevne Harmonier, har formaaet Forf. til at udarbejde os en fuldstændig dig. Vi vil lade Hr. Beyer selv tale. "Jeg fandt, at der altiid derved fattedes noget, som endnu mere maatte tilsættes, hvorfor jeg har begyndt, og nu Gud skee Lov fuldendt at giennemgaae o. s. v. , See Fortalen. Det øvrige overlade vi deres Efterlæsning, som med Fordeel vil benytte sig af Skriftet. Chemnitius med hans Harmonie og Pritius med sin Indledning til d. N. Testaments Læsning, og en Deel andre have gaaet ham til Haande ved denne Harmonies Udarbejdelse. Af Mastrichts grædske N. Testamente, og vore danske Bibler har han laant Parallel - Stederne. Har vore almindelige Danske Bibler Lighedsstederne fra Curcellæus, og Maastricht igien fra Curcellæi N. Testamente, saa er Kilden den samme og lige reen. Forfatteren er ellers at roese, fordi han har opkastet og eftersat mangfoldige Steder, om de kunde passe sig til-

5

85

børligen, i hvilken Henseende nogle ere lukte ude og nogle satte til. Summarier

har han sat over hver Materie. Med et Bogstav ind i Verset henviser han til de bagefter Harmonien staaende Anmærkninger. I den første Pille anføres Aarstallet efter den Julianske Periodes Tidsregning. I den anden beregnes Tiden fra Verdens Skabelse af. I den tredje anføres Aarene lige fra Christi Fødsel af. I den fjerde Rubrik vises Maaneden, Dag og Datum, naar noget er skeet. I den femte Stedet, hvor Tingen er skeet, og i den siette hvor ofte Christus har været paa et Sted. Hvorfor Hr. B. heller har betient sig af den gamle danske Oversættelse, end af den nye ved Commissionen udgivne, har han ikke behaget at sige os. Den nyeste Oversættelse har mangfoldige Fortriin fremfor de ældre, og alle dem har han ved dette Valg skildt sine Læsere ved. Dette Værk har kostet Forfatteren, efter hans egne Ord, megen Fliid og Møye, og det skulde være ham meget imod, om der var nogen Feil ved det, som han dog gierne selv vil troe, siden det er menneskeligt at feile. Naar han kalder sit Arbejde en Benoni, en Smertes Søn; et Udtryk han har borget af Val-

6

86

ther, saa maa vi give ham Ret, i sær i Anmærkningerne, som ere temmelig forklemte og have taget stor Skade i den haarde Barnsnød, Forfatteren har været i, førend Fosteret kom for Lyset. Forf. har udregnet alle Ting lige indtil Dag og Datum. Han undseer sig ikke ved at bestemme det, vore lærdeste Tidsregnere endnu ikke Have kunnet afgjøre, at Christus var født d. 25de Dec. Natten til Fredag, Aar efter Verdens Skabelse 3999. Saa vis er han paa sin Sag Heele Bogen igiennem. Tabellerne ere ellers ordentlige og hjælper os til at overse mange Ting paa eengang. Ikke siælden lægger han en og anden Randforklaring og Anmærkning til, som ofte er meget opbyggelig. See Matth. 5, 21, I har hørt, at der er sagt til de Gamle. Randforklaringen har

baade af de Gamle og til de Gamle.

Begge Udtolkninger kan ikke paa eengang have Sted. Den ene maa i Følge den rigtige Fortolknings Kunst endelig være falsk. Ved Matth. 6, 10. skee din Villie som i Himmelen saa og paa Jorden, siger han: Som i

Himmelen saa og paa Jorden kan høre

til hver af de tre første Bønner. Denne An-

7

87 mærkning anpriser sig, om ikke ved andet, saa dog ved sin Nyhed. Forf. kan saavidt vi vide, til tilegne sig Æren for den, som hans egen. Ved Matth. 13, 53. sætter han en Anvendelse, som seer ud, ligesom den kunde have havt een af allegoriserende Kirkefædre til Fader: Guds Kir-

ke er som et Skib paa et brusende Hav. Ved Luc. 17, 33. kommer Loths Hustrue ihu: skienker han os en Anmærkning. Loths Hustrue blev ikke til almindelig Salt, men enten til metalagtig eller steenagtig Salt, som kunde bestaae imod Regn — see Miri Lexicon. Denne Forklaring kan man troe, om man vil ! Vi sinde ellers mange rigtige Side-Forklaringer f. Ex. ved Marc. 14 51. o. s. v. Efter Harmonien følge korte Anmærkninger af hvilke en Deel ere læseværdige. Han forfegter Tildragelsens Tiid med Christi Fødsel, sætter den d. 25 Dec. og Omskiærelsen d. 1ste Jan. S. 368 opdynger han endeel almindelige Lærdomme for at forklare det Navn Jesus. De, som ere allerede Sprogkyndige, Fan læse hans Anmærkninger uden Fare for Forførelse, og de, som ikke ere det, skal vi holde frie for at blive det ved saadanne Hielpemidler. Forfatteren er at roese, at han har gjort det saa got, som

8

✂ 88 Han kunde, men tillige at laste, at han har ey først søgt Raad og Hielp fra bedre Kilder og rigtigere Bøger, end de, han stændig henviser til. Paa disse smaae Anmærkninger følge Christi ReyseRegister, og den evangeliske Harmonies tolv Afdeeling. Af den, som vover at tage sig paa, at fuldfærdige en Harmonie, kunde man fordrø, at han først maatte være Sprogkyndig, for at give en god Oversættelse, rensat fra den Mængde og, see, og hebraiskagtige Udtryk. I Historien, den gamle og nye Geographie, i Oldkyndigheden burde han have meer end en middelmadig Indsigt. Øvelse og Færdighed burde han have forskaffet sig ved Latinske og Grædske Historieskriveres Læsning, til at jævne historiske Stridigheder, hæve Vanskeligheder og forlige den ene Historieskriver med den anden. Han burde i sin Person foreene en Büschings Sprogkyndighed og grundige Indsigt i Jordbeskrivningen, for at skaffe os en Harmonie, som Büschings, der ret er et Mesterstykke, og vi ønskede inderlig at Büsching vilde tænke paa at udgive de øvrige Deele. Derved vilde han gjøre sig den hele lærde Verden ligesaa meget forbunden, som ved sine andre Skrifter.

9

✂ 89 No. 24 Tvende Prækener paa første Juledag og Nyeaarsdag, 1772. holdne af Mag. Nicolai Edinger Balle. Trykt hos M. Hallager paa Gyldendals Forlag, og sælges hos ham i Trompetergangen No. 112. for 1 Mark stor 4 Ark. Med. 8vo.

✂ Vor fortræffelige Hr. Prof. B. har atter her vildet meddeele Publikum tvende Prækener; og vi anmelde dem med al den Fornøjelse, hvormed vi vide de ere optagne af dem, der kiende deres ypperlige Forfatter! — Ja, glæde bør det os, at see Antallet forøget of originale Prækener, der have den Værdie, som de af H.H. udgivne! vi settes derved i stand til at have des flere danske Mønstre at kunde anprise vore danske Prædikantere; thi som Mønstre tør vi anføre saadanne hellige Taler, der udmerkes ved de Egenskaber, som H. H. har vidst at foreene i sine; og disse fordeelagtige Egenskaber ere overhovedet Liv og Overbeviisning i det heele, et ligesaa lærerigt, som rørende og overtalende Foredrag, hvor Fornuft og Aabenbaring virker med foreenet Krast, et simpelt men ædelt Sprog, der giver Sandhederne en ælskværdig

10

✂ 90 Klarhed, en smuk Orden og Indretning, hvorved de mangfoldige Lærdomme forbindes paa det fordeelagtigste, og endelig en let og smuk afvejlende Tone, der bestandig morer og underholder Agtsomheden. Men det er overflødig her at ville karakterisere vor berømte Hr. Prof. B. som Prædikant: Vore Læseres Dom har alt forekom met og vi ville derfor ikke opholde os videre ved nærværende tvende Prækener at bedømme; men allene sige, at den Præken paa Nyeaarsdag er holdet for H. HdS.. forhenværende Menigheder i Kiettrup og Giøttrup; den anden er holdet i vor Frue Kirke i Kiøbenhavn sidstafvigte første Juledag, og skiønt de begge ere deres Hr. Forf. værdige, saa give vi dog den sidste et Fortrin i Henseende til de mangfoldige smukke og lærerige Bemærkninger, som H. H. har vidst at forbinde paa en til Øyemeedet saa velpassende Maade. H. H. har forudskikket en meget læseværdig Fortale om Festprækeners Egenskaber og Hensigt. Een Erindring ville vi vove, (men vi vove den med den tilbørlige Mistillid til os selv). Kunde man i H. Hds. Anvendelser i Almindelighed ikke fordrø noget meere Styrke og Eftertryk! —

11

✂ 91

✂ No. 25.

✂ Harleqvin Patriot eller den uægte Patriotisme. En comisk Comoedie i tre Handlinger paa Vers af Johannes Evald. Bekostet og findes til Kiøbs hos Rothens Arvinger og Prost for 2 Mk. stor 8 1/2 Ark 8vo.

✂ Hr. Evald er ikke den første, der har fremført en Stats-Nar paa Skuepladsen, Vor store Holberg har givet ham Exempel i hans berømte Kandestøber. Ikke desmindre da dette Galskab stedse vedvarer, og efter Tidernes Forandringer faaer noget forandrede Skikkelser, saa kan der og paa adskillige Tider med adskillige nye Træk skildres og gøres latterligt. Kandestøberen er af det, roeligere Slags, der sysselsetter sig kuns med at opdage Mangler i Øvrighedens og Regieringens Anstalter og offentlige Handlinger, og da han troer, at opdage dem, indbildcr han sig Indsigt nok til at kunde bestyre det hele, og gjøre alting bedre. Harleqvin derimod er et ligesaa uregierligt, som narrisk Hoved, der kildres af en voldsom Lyst til at blive Patriot, uden at vide, hvad der bestemmer Begrebet paa en Patriot, ja, uden at have nogen Hensigter.

12

✂ 92 Han føler en heftig Kløe til at komme med i Spil- let, han ønsker Lejlighed at anstille den, men han ønsker den forgieves i Skarens roelige Forfatning, hvor han blandt andre Narre ligger ubemærket; men i visse paakommende Stats Bevægelser bliver jo ofte een uforskyldt Patriot, der ellers aldrig skulde blive anseet for saadan en: Slige Hendelser og tilfældige Bevægelser enfer Harleqvin; Vi ville høre ham selv tale i 1 Optr. 1ste Handl.

☒ " Ak gid jeg flød i Taare! — Selv græde kan jeg ey — En from godhiertig Daare — Som har — ak! — den Fortred, at Landet lider vel —@At Staten uden ham gjør alt, og efter Snorer —

☒ At ey en ussel Krig — ey selv en Kriig med H***. At ikke Skyggen af et Gran politisk Feil En lille Griffenfeld, som Enden af en Negl —@Et Oprør — kun et Knur, som det i tomme Maver — At intet hielper ham ak yttre sine Gaver — o. s. v.

☒ I slige Stats Drømmerier er Harleqvin fra Begyndelsen til Enden, og med ingen kan han tale noget sammenhengende, uden med den, der drives af samme Aand; af saadanne er Hr. Skriver, en naragtig Skribent, der tænker og skriver for Staten paa samme Maade, som Harleqvin drømmer om den; Hans Puff en Aa-

13

☒ 93 gerkarl, der har laant Harleqvin Penge paa Pant, og underholder ham med Raad til Statens Gields Afbetaling; Geert Barberen, der raisonerer om Dannemark paa det bekiendte Tydske Barbeer-Sprog. Jost, derimod og hans Søn Leander, som frier til Harleqvins Datter Agnete søger forgieves at tale om noget af deres Anliggende med Harleqvin. Jost vil tale for sin Søn, Harleqvin taler om de oprørske Matroser; han giver sig derpaa til at moralisere for at bringe Harleqvin til Forstand, men efter en lang Moraliseren er denne falden i Søvn,. Forbitret over at have forødslet alle sine gode Læreregler, truer nu Jost med at kræve sine Penge. Han skikker 2 af Rettens Betiente for at arrestere Harleqvin, hvilke efter nogen latterlig Mellehandling slæbe afsted med ham. Men Leander seer Middel til at udfrie ham paa Veyen, og Harleqvin kommer uformodentlig hjem igien til sine. Hr. Skriver havde anholdt om Harleqvins Datter, og faaet Løfte paa hende. Men da Harleqvin fortæller ham om denne Hendelse, studser Hr. Skriver, og frasiger sig baade Harleqvins Datter, med hvilken han intet kunde vente, og hans Omgang. Dette forbittrer Harle-

14

☒ 94 qvin, og Leander bliver nu Hans Ven og naer sit Ønske, ved at faae ja paa Agnete. Dette er Stoffet, men for ret at skiønne Stykkets Værd, maae vi bede vore Læsere at læse det; thi der egentlig komiske ligger i den bestandige Parriot-Enthusiasme, der hersker hos Harleqvin over alt. For Resten ere de komiske Situationer og Handlinger, ikke saa mange, eller saa stærke, som vi kunde ventet af en Evald, der dog har givet Prøve paa, at han besidder Styrke nok i dette Fag. Det latterligste, som mødte os, var den 2den Handlings 5. Optrin! Der har Harleqvin været paa en patriotisk Expedition at styre nogle Matroser, men har faaet en banket Trøye. Ikke desmindre føler han en hemmelig Glæde over at have lidt noget som Patriot; og fuld af disse Fornemmelser antreffer han Hr. Skriver; for ham vil han opregne sine Bedrifter, Skriver er ligesaa vel tilfreds med sig over et Stats-Skrift, han har forfærdiget. Her opkommer en hæstig Iversyge, da denne vil oplæse sit Skrift, og Harleqvin opregne sine Bedrifter; Optrinet endes dermed, at de faae hinanden ved Haaret. Sproget er ellers komisk og passende til Karaktererne, kuns noget mørkt forekommer det os ved de jevn

15

☒ 95

☒ lige Pauser, og Afbrydelser, og hist og her møder en Høytravenhed, der i sær er ubeqvem i Komoedien. Overhovedet troe vi, i Betragtning af det Sprog, der er Hr. Evald egent, ar vi have Aarsag til at ønske, at han heller ville omgaaes med den tragiske, end komiske Muse. Ja vi love os meget, om han lod sig opmuntre dertil; vi skulle da efterhaanden see os berigede i et Fag, der er ikkun for de sieldne Digtere, og er maa- skee just derfor endnu saa øde.

☒ No 25.

☒ Samtaler i de Dødes Rige. Trykt og findes

☒ tilkiøbs hos A. F. Stein for 6 skilling. 3 1/2 Ark 8vo.

☒ Endskiønt intet er vigtigere, intet af sin Natur elskværdigere for Fornuftige end Sandhed, saa finder den ikke desmindre hos Mængden af Mennesker meget vanskeligt Indpas, som tildeels er Beviis paa Forstandens, tildeels paa Villiens Fordærvelse. Dette har gjort det til en vigtig Sag for Menneskelighedens og Sandheds Elskere, at udfinde Middel til at rydde af Veyen de Hindringer, som tilsperre Adgangen for Kundskab hos deres vankundige Medmennesker. Deraf de mange Lære- og Skrivemaader, hvoraf man har betient sig, nogle meer og andre min

16

☒ 96

☒ dre heldige for Hensigten! — Iblant disse, og uden Tvivl iblandt de hældigste, har den Maa- de at undervise ved Samtaler Sted. Dens første Egenskaber ere Simpelhed og Tydelighed, som gjøre Sandheden let og fattelig. Den trætter ikke Forstanden eller slapper Agtsomheden, ved lange uoverbrudte Kieder af Slutninger, man har Lejlighed til at vise en Sag snart fra en Kant, snart fra en anden, og nu og da at gjøre et Udfald, der morer Opmærksomheden, og bidrager til Oplysningen. Anstilles denne Samtale imellem Afdøde, hvis Erindring giemmes hos os, fordi deres Levnet og Handlinger vare af vigtige Følger for det menneskelige Kiøns enten Vel eller Vee, da finder Sandheden af deres Mund en nye Vægt hos os. Den Opmærksomhed, hvortil Personerne have berettiget sig, kommer Sandheden til Fordeel. Nærværende Samtaler ere alle anstillede imellem saadanne Personer, og have for Resten de Egenskaber, som gjøre denne Skrivemaade behagelig og nyttig. De Sager, som omtales, ere ikke uden Vigtighed, og denne tabes ikke heller af Øyne ved utidige Udsvævelser eller fremmed Sniksnak. Samtalerne ere 7 i Tallet; og de samtalende Personer ere meest danske og norske Konger, eller andre berømmelige Mænd af Fædrenelandets Historie, og Materien til deres Samtaler tages af visse offentlige Indretninger, eller visse Sagers Forfatning i deres Tids Alder.